

CAO XUÂN SƠN

TRANH: TẠ HUY LONG

Con chuồn chuồn đẹp nhất

Trình bày: Kim Diệp

Dành cho lứa tuổi 6+

NHÀ XUẤT BẢN KIM ĐỒNG

THAY LỜI NÓI ĐẦU

*Con chuồn chuồn
chưa bị bắt*

Tôi có may mắn được đọc hầu hết các tập thơ viết cho thiếu nhi của nhà thơ Cao Xuân Sơn ở Thành phố Hồ Chí Minh, cùng nhiều tập thơ của các nhà thơ khác như Đặng Hấn, Trần Quốc Toàn, Trương Nam Hương, Lê Minh Quốc, Vũ Duy Chu, Nguyễn Thái Dương, Bùi Chí Vinh, Lê Bình, Thái Thăng Long, Nguyễn Liên Châu... Từ những năm tám mươi của thế kỉ trước, không khí làm thơ cho thiếu nhi thật tưng bừng, trong đó có tiếng nói riêng của thơ Cao Xuân Sơn góp vào “dàn đồng ca” khá náo hoạt.

Khoảng hai mươi năm gần đây, trong xu thế đi xuống của thơ nói chung, thơ viết cho thiếu nhi cũng có phần trầm lắng, nếu không nói là đáng báo động. Lác đác mỗi năm cũng có thể có một vài tập thơ “đứng được” của các tác giả như Hoài Khánh,

Đỗ Vinh, Nguyễn Ngọc Quế, Phùng Ngọc Hùng, Lê Huy Hòa, Nguyễn Đức Quang, Thái Vĩnh Linh, Phan Trung Thành, Trương Văn Ngọc, Lê Duy Phương, Hữu Tiệp...

Vậy mà hôm nay, tôi rất đổi vui mừng được đọc tập thơ mới của Cao Xuân Sơn, khiến tôi phải gọi điện ngay vào Sài Gòn chia sẻ với tác giả, dù biết là đêm đã khuya rồi.

Rõ ràng vẫn còn đó thơ hay cho thiếu nhi, chắc chắn là thơ không thể thiếu vắng trong tâm hồn trẻ em và trong lòng mọi người. Cảm ơn nhà thơ Cao Xuân Sơn đã cho tôi niềm tin vào thơ cho thiếu nhi, thực sự anh đã “vực” tôi dậy sau mấy chục năm nản lòng buồn bực.

Trong hơn ba mươi năm qua, không kể thơ cho người lớn và các tác phẩm thể loại khác, Cao Xuân Sơn đã cho ra mắt bốn tập thơ viết cho thiếu nhi. Đây là tập thơ thứ năm của anh, nhưng là tập thơ riêng đầu tiên in ở Nhà xuất bản Kim Đồng (nơi anh làm việc nhiều năm qua) và là tập tuyển chọn thơ dày dặn cả về số lượng cũng như chất lượng.

Có người nghĩ đề tài của văn học thiếu nhi là “đề tài thiếu nhi”, là toàn “chuyện trẻ con”, chỉ là những cây na, cây chuối, con chó, con mèo, toàn là những cào cào, châu chấu mà thôi. Tôi không nghĩ như vậy. Viết cho thiếu nhi không chỉ bằng đề tài thiếu nhi mà là phải khai thác tất cả các đề tài khác, giống như viết cho người lớn, trừ một ít điều tế nhị phải né tránh như tình dục, bạo lực...

Cụ thể, trong tập thơ này, đề tài được tác giả đề cập đến rất rộng rãi, từ những chuyện gần gũi nhất đến những điều bao la, mơ hồ nhất, thậm chí bao gồm cả những vấn đề của không gian vũ trụ rộng lớn, cả những khái niệm trừu tượng, cả những điều rất khó hình dung như khái niệm về thời gian, cả những điều chỉ có trong giấc mơ, trong suy tưởng. Tuy chỉ là những hình ảnh gần gũi thường ngày (như *Con chim sâu màu đỏ*) nhưng lại ẩn chứa những điều huyền bí, kì ảo.

Hẳn nhiên đây không phải là “đề tài thiếu nhi”, không phải là “viết về thiếu nhi” mà là viết cho thiếu nhi.

Nhưng, từ tập thơ của Cao Xuân Sơn, tôi lại rút ra được thêm một bài học sâu sắc nữa. Đó là đối tượng của văn học thiếu nhi.

Thơ viết cho thiếu nhi bây giờ khác hẳn thơ viết cho thiếu nhi thời kì đầu (những năm năm mươi, sáu mươi của thế kỉ trước). Thơ của Cao Xuân Sơn nói rất rõ điều đó. Thơ của anh có nhiều tầng nhiều lớp, trẻ em đọc cũng thích mà người lớn đọc cũng thích.

Trong lời tựa tập thơ *Đôi tai mèo* của Trần Thanh Địch (xuất bản năm 1975), thi sĩ Chế Lan Viên đã đề cao vai trò của nhà thơ đối với việc làm thơ cho trẻ em: Nhà thơ của trẻ em vừa là bạn vừa là thầy của các em. Nhưng sau đó, nhà thơ lại cũng là bạn tri âm của mọi lứa tuổi - từ thanh niên, trung niên đến lão thành. Không phải người lớn đọc thơ thiếu nhi chỉ để nhớ lại thuở ấu thơ của mình, mà còn để rung động và nghĩ ngợi về hôm nay và mai sau.

Tôi tâm đắc với quan niệm ấy - một quan niệm nghiêm túc, đúng đắn, sòng phẳng. Tôi nghĩ nhà thơ Cao Xuân Sơn cũng quan niệm như vậy và anh đã làm đúng với quan niệm ấy qua những bài thơ ngộ như nhỏ nhất, nhẹ nhàng, ngộ như vu vơ, đâu đâu...

Ừ thì cứ cho là nhỏ nhất, nhẹ nhàng, là vu vơ đâu đâu, cứ cho là những chuyện thường tình ai cũng thấy, ai cũng biết cả, “chuyện trẻ con ấy mà”, nhưng đâu phải là “dễ dãi”, đâu phải là “nhẹ bẫng”, đâu phải là “hời hợt”. Đọc xong mỗi bài thơ, ta thấy như trong giấc mơ chập chờn, thấy lảng lảng, xao xuyến lạ lùng. Tôi đã đi Đà Lạt nhiều lần rồi, từ những ngày đầu tiên sau giải phóng, cũng cảm xúc trước cảnh *sương nhẹ thế mà làm em ướt tóc*. Nhưng bây giờ đọc *Leng keng Đà Lạt* của Cao Xuân Sơn thì tôi giật mình. Đúng là có một sợi dây ràng buộc âm thầm lặng lẽ mà bền chặt, xoắn xýt như muốn níu giữ lại tất cả những gì thân thiết nhất, đầm thắm nhất, sâu sắc nhất, thiêng liêng nhất. Đằng sau câu chữ là máu thịt, là sức sống, là tình đời:

Nhìn sâu vào đôi mắt ngựa

Thấy như có nắng ở trong

Long lanh một câu hỏi khế:

“Một mai, bạn trở lại không?”

(Leng keng Đà Lạt)

Đó là chưa nói đến những tình cảm vốn rất gần gũi với trẻ con như tình bà cháu: *Ngõ hương hoa quăn quýt theo cháu về (Leo lầu*

thăm ngoại); chưa nói đến tình cảm gia đình: *Đất liền xa khuất tít mù/ Nghe mùi mực nướng thềm như ở nhà (Phú Quốc)*; chưa nói đến chuyện thương mẹ vì mẹ nhớ bố: *Ồ, bữa nay mẹ trẻ con/ Còn bé hóa ra người lớn (Bố vắng nhà)*... Rồi bao nhiêu điều thường ngày khác như chuyện bé *Tập vẽ: (Ngõ chỉ học thêm chút xíu/ Là thành họa sĩ thiên tài!)*; chuyện *Mẹ sinh em bé*; chuyện *Ở nhà một mình*; chuyện *Cả nhà đi học*; chuyện *Đất bà đi chơi Tết*...

Rồi chuyện Thăng Nhóc phố tôi chỉ có một giấc mơ thiết thực nhất mà đau xót nhất:

Một lần Nhóc kể tôi nghe

Nó mơ Tiên, Bụt kêu về... đấm lưng!

Rồi đến những chuyện rộng hơn, xa hơn, triết lí hơn như Hoa dại:

Màu hoa ấy không tên

Mùi hương kia không tuổi

Và vầng trăng rằm Trung Thu đâu chỉ là vẻ đẹp êm dịu nên thơ, mà cao hơn, sâu sắc hơn:

Thiên nhiên công bằng quá

Chia trăng khắp mọi nhà.

(Bánh trăng)

Còn chuyện đi chơi biển thì đúng là cho “trẻ con” rồi, chỉ có trẻ em mới nhìn biển như thế này:

Đá ngồi cho sóng đâm lưng

Biển cười như phá làm rung cả chiều

(Phú Quốc)

Nhưng nhìn ra biển, các em (và cả chúng ta) còn thấy:

Hạt muối mặn mòi

Mồ hôi biển đỏ!

(Mồ hôi của biển)

Và cao hơn cả là đứng trên bãi biển mà nhìn thấy cuộc đời, nhìn thấy sự sống. Hơn cả biển, sự sống thật mãnh liệt, sự sống là bất diệt. Chỉ với mấy dòng thơ nho nhỏ, qua hình ảnh nho nhỏ là bông hoa nho nhỏ của một loài cây nho nhỏ mà ta thấy cuộc đời quá lớn lao, và sự sống chẳng bao giờ chán nản:

Ngọn dương cao, gió bẻ oằn

Đá trơ cứng, gió bào dân, mòn đi

Hoa muống biển có gì che

Bám ghì mặt cát nở xòe. Lạ chưa!

(Hoa muống biển)

Cuối cùng là sự gợi mở của thơ. Thơ cho ta những giấc mộng kì ảo, gợi cho ta những khát khao mơ ước, những hi vọng, hướng thượng, dẫn dắt ta tới những chân trời xa, luôn luôn tìm đến những điều tốt đẹp đang chờ phía trước:

Tôi đã từng rình, nấp mê say

Nhưng chỉ thấy một con chuồn đẹp nhất

Chính là con chuồn chưa một lần bị bắt

Con chuồn chuồn... đang bay!

(Con chuồn chuồn đẹp nhất)

Hà Nội, tháng 1.2010

ĐỊNH HẢI

Xếp hàng vào lớp

Nhỏ thì đứng lên trước
Lớn hơn, mời ra sau
Hàng một mà dài quá
Thì hàng đôi, mau mau...

Cửa lớp còn đủ rộng
Cho hết thầy mọi người
Này bạn, đừng lấn tới
Kéo giẫm nhâm chân tôi!

Không phải chỗ thi chạy
Vội gì mà chen vai?
Trang vở trong cặp đó
Sẵn nhiều con đường dài.

Ai học giỏi, xin mời
Vào lớp, cùng đua sức
Điểm mười ai nhiều nhất
Bảng vàng, tên đầu tiên

Coi chừng kéo “vô duyên”
Người xông vào lớp trước
Sổ khen thưởng cuối năm
Lại xếp hàng nhất... ngược!